

VERTAILEVAN LÄHESTYMISTAVAN MERKITYS SOSIAALITYÖN TUTKIMUKSELLE¹

Marjo Kuronen: *PhD, sosiaalityön professori, Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos, Jyväskylän yliopisto*

marjo.kuronen@jyu.fi

Janus vol. 23 (3) 2015, 317–321

Terveys sosiologi Phil Strong esitti 1980-luvun lopulla, että vertailu on tapa löytää ”poissaoloja” (absences), ilmiöitä, jotka puuttuvat, jotka systemaattisesti jätetään huomiotta tai jotka ovat niin itsestään selviä tietyssä yhteiskunnallisessa, kulttuurisessa tai organisatorisessa kontekstissa, että ne on mahdollista tunnistaa vain vertailulla johonkin toiseen ympäristöön. Hän kuvasi vertailun merkitystä metaforalla kalasta, joka ei tiedä elävänsä veden ympäröimänä ennen kuin se tulee vedetyksi kuivalle maalle. (Strong 1988, 235–6.) Poliitikantutkija Marja Keränen puolestaan on todennut, että ”[v]asta vertailussa tutkija tajuaa oman maailmansa ja ajattelunsa paikallisuuden” (Keränen 2001, 83). Olen tehnyt vertailevaa tai kulttuurienvälisiä tutkimusta useissa tutkimushankkeissa väitöskirjastani (Kuronen 1999) lähtien. Se käsitteli äideille suunnattua ammatillista ohjausta Suomessa ja Skotlannissa ja äitiyden yhteiskunnallista organisointia. Viimeksi olen ollut mukana 11 eurooppalaisen kaupungin paikallisia hyvinvointipalveluita vertailevissa hankkeissa (FLOWS projekti; ks. Kutsar & Kuronen 2015). Olen kiinnostunut erityisesti vertailevan tutkimuksen metodologisista ja metodisista kysymyksistä. Edellä siteeraamiini näkemyksiin sisältyy mielestäni vertailevan lähestymistavan tärkeys, merkitys ja viehätys, mutta myös sen vaikeus.

Vertailevan tutkimuksen suuntauksia on jäsennetty eri tavoin. Sosiaalipoliittikan professori Anneli Anttonen (2005) on jaotellut, Deborah Mabbettin ja Helen Boldersonin (1999) jäsentelyä muokaten, vertailevan sosiaalipoliittisen tutkimuksen neljään eri suuntaukseen. Näitä ovat tilastolliset makrovertailut, tapaustutkimukset, regimivertailut eli erilaisia hyvinvointivalttiollisia malleja jäsentävät ja luokittelevat, usein teoreettisesti orientoituneet tutkimukset ja neljänneksi poikkikulttuuriset vertailut. Keskeisin on jaottelu yhtäältä maiden väliseen, useimmiten suuren määrän maita sisältävään, määrällisiä aineistoja ja järjestelmäkuvauksia hyödyntävään vertailevaan tutkimukseen ja toisaalta poikkikulttuuriseen tutkimukseen, joka pyrkii pikemminkin ymmärtämään yhteiskunnallisia ja kulttuurisia ilmiöitä ja niiden jäsentämisen tapoja (Gomez & Kuronen 2011; myös Keränen 2001). Poikkikulttuurinen tutkimus hyödyntää paljolti etnografista orientaatiota ja laadullisia menetelmiä ja tarkastelun taso on siten pikemminkin paikallinen kuin maiden välisiä eroja luokitteleva. Se lähenee enemmän kulttuurintutkimusta kuin sitä, mitä yhteiskuntatieteissä tavallisimmin ymmärretään vertailevalla tutkimuksella. Omat tutkimusintressini liittyvät erityisesti poikkikulttuuriseen tutkimukseen, joka on nähdäkseni myös antoisampaa ja mahdollisempaa vertailevassa sosiaalityön tutkimuksessa. Näitä

suuntauksia ei kuitenkaan tarvitse pitää toisensa poissulkevinä tai keskinäisinä kilpailijoina.

Sosiaalityössä vertailevaa tutkimusta on toistaiseksi tehty melko vähän, mutta viime vuosina kiinnostus sitä kohtaan on lisääntynyt ja keskustelu sen tarpeesta, merkityksestä ja metodisista kysymyksistä on virinnyt (esim. Härmäläinen 2014; Zierer ei vuotta). Vertailututkimuksia on alkanut ilmestyä erityisesti lastensuojelun tutkimuksessa, jossa on tarkasteltu sekä eri maiden lastensuojelujärjestelmiä, niiden ideologioita ja yhteiskunnallis-kulttuurisia lähtökohia että tiettyjä toimintakäytäntöjä (esim. Hearn ym. 2004; Gilbert ym. 2011; Pösö 2012; Skivenes & Skramstad 2015). Tämä johtuu mahdollisesti lastensuojelun keskeisyydestä eri maiden sosiaalityössä ja samalla sen helpommasta tunnistettavuudesta omana osa-alueenaan. Lastensuojelun vertaileva tutkimus on siis lupaavassa kasvussa mutta sitäkin vähemmän tiedämme muista sosiaalityön osa-alueista tai siitä, millaisten ongelmien parissa, millaisista lähtökohdista ja miten sosiaalityössä työskennellään, tai ylipäätään sosiaalityön yhteiskunnallisesta, organisatorisesta tai ammatillisesta paikasta eri maissa. Sekä sosiaalityön käytännön että tutkimuksen tietyt erityispiirteet tuovat vertailuun omat vaikeutensa ja ehkä osaltaan selittävät tutkimuksen vähäisyyttä.

Ensinnäkin vertailevan tutkimuksen vahvin perinne yhteiskuntatieteissä on juuri kansallisten järjestelmien eroja koskevissa makrotason vertailuissa, jotka soveltuvat vain osittain sosiaalityön tutkimukseen. Sosiaalityön lähialalla, sosiaalipolitiikan tutkimuksessa, jossa

vertailevaa tutkimusta on tehty paljon, on tutkittu esimerkiksi eri maiden perhepoliittisia järjestelmiä tai niiden tiettyjä osia kuten perhevapaita tai lasten päivähoitojärjestelmiä eri näkökulmista (ks. esim. Kuronen 2010). Tutkimushankkeita on toteutettu erityisesti Euroopan Komission tutkimusohjelmisissa, joissa kiinnostuksen kohteina ovat poliittisiin ja taloudellisiin tavoitteisiin liittyvät, järjestelmätasoiset kysymykset kuten juuri perhe- tai työvoimapolitiikka.

Sosiaalityön tutkimuksen kysymyksiä on tuntunut hankalalta linkittää näihin ohjelmiin, vaikka esimerkiksi syrjäytymiseen, yhteiskunnalliseen eriarvoisuuteen, köyhyyteen tai lasten ja lapsiperheiden hyvin- ja pahoinvointiin liittyvät kysymykset ovat yhtä lailla sosiaalityön ”kovaa ydintä” kuin Euroopan tai maailmanlaajuisia poliittisia teemojakin. Tarkastelun taso ja näkökulma on kuitenkin erilainen. Sosiaalityössä toimitaan paljolti paikallisesti ja lähellä ihmisten päivittäistä elämää ja sen ongelmatilanteita. Siksi sosiaalityön tutkimukseen ei voi jäädä vain järjestelmätasolle ja maiden välisiin vertailuihin vaan sen pitäisi yltää näihin paikallisiin käytäntöihin.

Toiseksi se, mitä ymmärrämme sosiaalityöllä, vaihtelee maasta toiseen. Sosiaalityötä tehdään erilaisilla orientaatioilla ja lähtökohdista, erilaisissa organisaatioissa, kansallisten lakien ja ohjeistusten ohjaamana. Jopa Euroopassa sosiaalityön traditiot ovat moninaisia (Lorentz 2008). Tunnistammeko edes toisten maiden käytäntöjä siksi sosiaalityöksi, jota teemme tai tutkimme omassa maassamme? Vertailevassa tutkimuksessa tutkimuskohteena olevien

ilmiöiden, organisaatioiden tai toimintakäytäntöjen tulisi olla jossakin suhteessa riittävän samanlaisia, jotta niitä olisi mielekästä ja mahdollista vertailla keskenään. Yhtenä esimerkkinä voisi mainita eron jälkeisen vanhemmuuden ja siihen kohdistuvan sääntelyn. Suomessa sosiaalityöllä on tärkeä rooli järjestettäessä eron jälkeisen perhe-elämän käytäntöjä, sovittaessa lapsen huoltajuudesta, asumisesta ja tapaamisjärjestelyistä ja vanhempien elatusvastuun jakaantumisesta. Samalla sosiaalityö on osaltaan määrittelemässä eron jälkeisen perhe-elämän kulttuurisia normeja ja ideaaleja. Näin ei kuitenkaan ole kaikkialla. Kansainvälisesti tarkastellen Suomi on pikemminkin poikkeus. Sen sijaan nämä kysymykset on annettu joko oikeuslaitoksen ratkaistaviksi tai jätetty vanhempien keskinäisten järjestelyjen asiaksi. Siksi olisi mahdotonta rakentaa tutkimushanke, jossa tutkittaisiin ero-perheiden kanssa tehtävää sosiaalityötä eri maissa. Sen sijaan olisi kiinnostavaa tutkia, miten ja miksi järjestelmät ovat erilaisia ja miksi juuri Suomessa sosiaalityölle on annettu ensisijainen asema eroperheiden kanssa työskentelyssä.

Kulttuurienvälisessä vertailussa monet kiinnostavat kysymykset kilpistyvät eroihin, joilla tiettyjä asioita nimitään, käsitteellistetään ja jäsennetään. Tämä tuo samalla vertailuun omat vaikeutensa, koska voimme joko käyttää samoja sanoja ja käsitteitä mutta tarkoittaa kuitenkin eri asioita, tai toisaalta voimme nimetä samansisältöisiä asioita eri tavoin. Yhtenä esimerkkinä tästä on väitöskirjatutkimusta (Kuronen 1999) tehdessä havaitsemani, aluksi melko mitättömältä vaikuttanut ero siinä, miten eri tavoin ja sanoin skotlantilaiset ja suomalaiset äitien kanssa työskentelevät

terveydenhuollon ammattilaiset puhuivat yksinhuoltajaäideistä. Se auttoi kuitenkin huomaamaan, että he eivät vain käyttäneet eri sanoja vaan itse asiassa he puhuivat eri äitien ryhmästä, joiden elämäntilannetta, ongelmia ja tuen tarvetta he myös jäsensivät eri tavoin. Skotlantilaisille ammattilaisille ”single mums” olivat nuoria, työväenluokkaisia, yksinäisiä äitejä, joiden äitiyden ongelmia he jäsensivät taloudellisten vaikeuksien ja lasten- ja kodinhoidon käytännön taitojen puuttumisen kautta. Suomessa yksinhuoltajaäitien ongelmien nähtiin liittyvän lähinnä eron jälkeisen vanhemmuuden järjestämiseen ja isän ja lapsen suhteen jatkumisesta huolehtimiseen. Tällaiset kulttuuriset määritykset ohjaavat ammattilaisten työtä ja voivat samalla estää näkemästä muunlaisia elämäntilanteita, ongelmia tai tuen tarpeita. Mutta ne voivat myös kahlita tutkijaa, sitä mitä meidän on mahdollista havaita ja millaisia kysymyksiä osaamme tutkimuskohteellemme esittää.

Vertaileva tutkimus edellyttää kansainvälisiä verkostoja ja tutkimusryhmiä. Sitä on harvoin mahdollista tai mielekästä tehdä yksin tai edes yhden maan tutkijoista koostuvassa ryhmässä. Sosiaalityö on ollut koko ammatillisen historian ajan, yli sadan vuoden ajan, hämmästyttäväinkin laajasti kansainvälisesti verkostoitunutta. Yhteistyö esimerkiksi kansainvälisten järjestöjen puitteissa on kuitenkin ollut enemmän ammatillista tai alan koulutukseen liittyvää kuin tutkimusyhteistyötä. Suomessa sosiaalityö on ollut pitkään akateemisesti tunnustettua ja tutkimusorientoitunutta ja siksi suomalainen sosiaalityön tutkimus herättää kansainvälistä kiinnostusta. Tilanne ei ole samanlainen

läheskään kaikkialla, vaikka sosiaalityön tutkimuksen asema on kansainvälisesti vahvistumassa. Vuonna 2014 perustetusta eurooppalaisesta sosiaalityön tutkimuksen yhdistyksestä (ESWRA) toivottavasti muodostuu yksi kanava rakentaa vahvempaa kansainvälistä tutkimusyhteistyötä ja -verkostoja, ja sitä kautta myös vertailevan tutkimuksen hankkeita.

Sosiaalityön tutkimuksella on erityinen yhteys sosiaalityön käytäntöön. Vaikka eri tutkijat näkevät niiden suhteen eri tavoin, väittäisin, että sosiaalityön tutkimuksessa ei ole kyse vain akateemisesta uteliaisuudesta vaan aina tavalla tai toisella pyrkimyksestä sosiaalityön käytännössä kohdattavien ongelmien esiin nostamiseen, käytäntöjen muuttamiseen ja kehittämiseen. Samalla tutkimus on usein liiaksi kiinnittynyt kulloisiinkin juridisesti tai hallinnollisesti määriteltyihin kansallisiin tai paikallisiin toimintatapoihin, mikä hankaloittaa uudenlaisten kysymysten tai näkökulmien löytämistä. Vertaileva lähestymistapa voisi olla yksi keino tutkijan ajattelun paikallisuuden ravistelussa. Vertailevassa tutkimuksessa vertailun kohteet – maat, järjestelmät tai tietyt toimintamallit – puolestaan helposti asetetaan paremmuusjärjestykseen. Se ei välttämättä ole tutkijoiden itsensä asettama tavoite tai keskeinen tulos, mutta se on tapa, jolla vertailevan tutkimuksen tuloksia herkästi tulkitaan. Järjestelmät tai toimintamallit eivät kuitenkaan ole helposti siirrettävissä maasta toiseen ja niiden ”paremmuus” on kytköksissä kulloiseenkin yhteiskunnalliseen kontekstiin.

Olen tähän saakka kirjoittanut kansainvälisistä vertailuista, joka on myös

se tapa, jolla vertaileva tutkimus tavalisimmin ymmärretään. Lopuksi on tärkeää muistuttaa, että tutkimuksen ei tarvitse olla pelkästään maiden tai kulttuurien välistä, vaan myös maan sisäiset vertailut ovat tärkeitä. Voidaan vertailla esimerkiksi eri alueita, väestöryhmiä, palveluiden järjestämisen tapoja, organisaatioita tai sosiaalityön paikallisia toimintakäytäntöjä keskenään. Joissakin tapauksissa maan sisäiset erot voivat olla jopa maiden välisiä eroja suurempia. Esimerkiksi alussa mainitsemani 11 eurooppalaisen kaupungin hyvinvointipalveluiden vertailu osoitti, että kaupungit ovat kehittäneet järjestelmiään paikalliset olosuhteet ja tarpeet huomioiden, ja että pelkkä maiden välinen vertailu piilottaa nämä paikalliset erot (Kutsar & Kuronen 2015).

Sosiaalityön tutkimuksessa tarvitaan vertailevaa lähestymistapaa. Kansainvälinen mutta myös maan sisäinen vertailu voi tuottaa tuoreita näkökulmia, ravistella itsestäänselvyyksiä ja tuoda uusia ilmiöiden jäsentämisen ja käsitteellistämisen tapoja niin sosiaalityön tutkimukseen kuin käytäntöönkin. Erityisesti tänä aikana, jolloin sekä suomalainen sosiaalipalveluiden järjestelmä että sosiaalityö ovat suurien rakenteellisten ja sisällöllisten muospaineiden edessä, vertailevalla tutkimuksella voisi olla erityistä annettavaa.

VIITE

¹ Puheenvuoro perustuu Jyväskylän yliopistossa 3.12.2014 pidettyyn uuden professorin juhlaluentoon.

KIRJALLISUUS

- Anttonen, Anneli (2005) Vertailut ja sosiaalipolitiikan tutkimuksen uusi suunta. *Janus* 13 (3), 268 – 288.
- Gilbert, Neil & Parton, Nigel & Skivenes, Marit (toim.) (2011) *Child Protection Systems International Trends and Orientations*. Oxford: Oxford University Press.
- Gomez, Maria Victoria & Kuronen, Marjo (2011) Comparing local strategies and practices: recollections from two qualitative cross-national research projects. *Qualitative Research* 11 (6), 683–697.
- Hearn, Jeff & Pösö, Tarja & Smith, Carole & White, Sue & Korpinen, Johanna (2004) What is child protection? Historical and methodological issues in comparative research on *lastensuojelu*/child protection. *International Journal of Social Welfare* 13 (1), 28–41.
- Hämäläinen, Juha (2014) Comparative research in social work: methodological considerations using the ‘diachronic–synchronic’ distinction in linguistics. *European Journal of Social Work*, 17 (2), 192–205.
- Keränen, Marja (2001) Vertaileva ja poikikulttuurinen tutkimus. Kaksi tapaa lähestyä muita maita. *Politiikka* 43 (2), 82–92.
- Kuronen, Marjo (toim.) (2010) *Research on Families and Family policies in Europe: State of the Art*. Final report of the FAMILYPLATFORM project Work Package I 16.7.2010. <https://eldorado.tu-dortmund.de/bitstream/2003/27686/1/WP1StateoftheArtFINALREPORT.pdf>
- Kuronen, Marjo (1999) *The social organisation of motherhood: advice giving in maternity and child health care in Scotland and Finland*. Unpublished PhD thesis, University of Stirling. <http://hdl.handle.net/1893/2302>
- Kutsar, Dagmar & Kuronen, Marjo (eds.) (2015) *Local Welfare Policy Making in European Cities*. *Social Indicators Research Series* 59. Netherlands: Springer.
- Lorenz, Walter (2008) *Towards a European Model of Social Work*. *Australian Social Work* 61 (1), 7–24.
- Mabbett, Deborah & Bolderson, Helen (1999) *Theories and methods in comparative social policy*. Teoksessa Jochen Clasen (toim.) *Comparative Social Policy: Concepts, Theories and Methods*. Oxford: Blackwell, 34–56.
- Pösö, Tarja (2012) Book Review: *Child Protection Systems in the United Kingdom. A Comparative Analysis*. *Journal of Comparative Social Work* 2012/2. <http://journal.uia.no/index.php/JCSW/article/view/254/189> Luettu 15.11.2014.
- Skivenes, Marit & Skramstad, Heidi (2015) The emotional dimension in risk assessment: a cross-country study of the perceptions of child welfare workers in England, Norway and California (United States). *British Journal of Social Work* 45 (3), 809–824.
- Strong, Phil M. (1988) *Minor courtesies and macro structures*. Teoksessa Paul Drew & Anthony Wootton (toim.) *Erving Goffman: Exploring the Interaction Order*. Boston: Northeastern University Press, 228–249.
- Zierer, Brigitta (ei vuotta) *Comparative Social Work and Trafficking in Women*. *Social work & Society News Magazine* <http://www.socmag.net/?p=175> Luettu 27.11.2014.